

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Geographica 12(2018)

ISSN 2084-5456

DOI 10.24917/20845456.12.4

Monika Borgiasz

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Ocenianie kształtujące w geografii: oczekiwania uczniów w nowej rzeczywistości edukacyjnej

Streszczenie

Jednym z podstawowych celów edukacji, w tym edukacji geograficznej, było i jest nadal stworzenie uczniowi takich warunków, by mógł osiągać sukces na miarę swoich zdolności. By cele te zostały spełnione należy prawidłowo interpretować role i funkcje oceny. Ocenianie jest kompetencją trudną i złożoną. Jej wielowymiarowość jest związana z umiejętnościami nauczyciela oraz jego znajomością celów i zasad oceniania. We współczesnej edukacji, także geograficznej coraz częściej możemy spotkać się z ocenianiem kształtującym. To rodzaj oceniania, w którym zarówno uczeń, jak i nauczyciel otrzymują zwrotną informację o postępach w osiągnięciach. Na tej podstawie ocenia się przebieg procesu kształcenia. W opinii wielu specjalistów i nauczycieli, w tym geografów, taki rodzaj oceniania pozwala na skuteczniejsze i bardziej efektywne kształcenie. Uczeń wie, w jaki sposób racjonalnie przewyżczać trudności.

W opracowaniu zaprezentowano wyniki badań sondażowych, którymi objęto uczniów wybranych krakowskich szkół podstawowych (od września 2017 r. 8-letniej szkoły podstawowej) we wrześniu 2018 r. Celem badania było uzyskanie opinii uczniów na temat oceniania kształtującego oraz spojrzenia na obecny system oceniania w świetle zmian w edukacji. Uzyskane dane pozwoliły na ukazanie oceniania kształtującego z perspektywy uczniów. Geografia, to przedmiot nauczania, w którym ocenie podlegają nie tylko wyniki pracy, ale także wkład pracy, zainteresowania i postawy.

Formative assessment in geography: students' expectations in the new educational reality

Abstract

One of the basic aims of education, including geographic education, was and still is to create conditions for the pupil to achieve success according to their abilities. For these purposes to be met, the roles and functions of the assessment should be interpreted correctly. Assessment is a difficult and complex competence. Its multidimensionality is related to the teacher's skills and his knowledge of the goals and principles of assessment. In modern education, including geographical education, we can more and more often encounter formative assessment. This is a kind of assessment in which both the student and the teacher receive feedback on their learning progress. On this basis, the process of teaching and learning is assessed. In

the opinion of many specialists and teachers, including geographers, this kind of assessment allows for more effective and more effective education. The student knows how to rationally overcome difficulties.

The study presents the results of surveys that covered the students of selected primary schools in Krakow (from September 2017, 8-year primary school) in September 2018. The aim of the study was to obtain students' opinions on formative assessment and a look at the current assessment system in the light of changes in education. The obtained data allowed to show the formative assessment from the students' perspective. Geography is the subject of teaching, in which not only the results of work are assessed, but also the contribution of work, interests and attitudes.

Słowa kluczowe: edukacja, geografia, ocenianie kształtujące

Key words: education, geography, formative assessment

Otrzymano: 16.10.2018

Received: 16.10.2018

Zaakceptowano: 30.12.2018

Accepted: 30.12.2018

Sugerowana cytacja / Suggested citation:

Borgiasz, M. (2018). Ocenianie kształtujące w geografii: oczekiwania uczniów w nowej rzeczywistości edukacyjnej *Studia Geographica*, 12, 57–66, doi: 10.24917/20845456.12.4

Wstęp

Według Encyklopedii pedagogicznej „ocena jest to zdanie orzekające o stopniu zgodności między modelem założonym a rzeczywistym stanem” (Encyklopedia pedagogiczna 1997). Ocenianie jest pojęciem, które określa regularne wartościowanie, oparte na określonych kryteriach Młody człowiek, zdobywający wiedzę, umiejętności oraz kompetencje, by lepiej się rozwijał i łatwiej interpretował przebieg swojej edukacji, powinien być oceniany. We współczesnym kształceniu, ocena podlega niezliczonym pomiarom i cały czas szuka się kolejnych narzędzi jej badania. W procesie edukacji ocena i ocenianie jest ważnym ogniwem kształcenia. Jest koniecznością i narzędziem, które wspiera rozwój ucznia. Ocena jest pomocą w pracy nauczyciela oraz wiadomością dla ucznia o efektach jego pracy. Nie powinna ograniczać i utrudniać działania, ale zachęcać do dalszej pracy (Sadoń- Osowiecka 2010).

W II połowie XX wieku Benjamin S. Bloom, Thomas J. Hastings i George F. Madau po raz pierwszy powiedzieli o koncepcji oceniania kształtującego. Zaprezentowali myśl, iż ocenianie to nie tylko sumaryczna ocena wyników nauczania, ale także powinna to być informacja dla ucznia o efektach jego pracy. Mimo, że Bloom nie był twórcą oceniania kształtującego, to ustalona przez niego taksonomia celów edukacyjnych zawierała taki sposób oceniania. W idei oceniania kształtującego priorytetem było między innymi ukazanie dowodów na to, że taki sposób oceny wpływa na poprawę wyników w nauce (Blomm i in. 1971).

Zagadnieniem ważnym w procesie kształcenia jest ocenianie i jego istota. Analiza literatury specjalistycznej dokonana przez autorkę oraz potrzeba wypracowania nowego sposobu oceniania w geografii, w dobie zmian edukacyjnych, zwróciła jej uwagę na ocenianie kształtujące jako metodę wartościowania uczniów w nowej szkole podstawowej.

Niniejsze opracowanie prezentuje wyniki ankiety, przeprowadzonej we wrześniu 2018 roku wśród uczniów klas VIII nowej szkoły podstawowej, dotyczącej oceniania kształtującego na lekcjach geografii. Przeniesienie koncepcji oceniania kształtującego na praktykę szkolną jest wyzwaniem dla nauczycieli, ale także może być silną motywacją dla uczniów. Właśnie, dlatego autorka publikacji „oddała głos” uczniom.

Edukacja geograficzna wymaga od ucznia nie tylko nabywania wiadomości i umiejętności, ale również wykorzystywania i utrzymywania ich nieustannie w powiązaniu z otoczeniem (Legendre 1993). Uczeń nabywając określone kompetencje, powinien dążyć do tego, aby połączyć to, co już wie, z tym, czego się właśnie uczy i osadzić je w danej rzeczywistości. Ocenianie kształtujące pozwala kształtować w świadomości ucznia jego świat, poprzez przyswajanie nowych informacji i współtworzenie zależności między jego elementami. Tak wytworzony indywidualny obraz otoczenia daje możliwość jego wyuczenia. Stosowanie oceniania kształtującego pomaga uczniowi zbudować osobisty obraz rzeczywistości, która będzie dla niego nie tylko źródłem wiedzy, ale także przewodnikiem w edukacji geograficznej.

Ocenianie kształtujące coraz częściej wkracza do edukacji, jako ważna część procesu uczenia się. W założeniach teoretycznych można znaleźć sześć podstawowych zasad oceniania kształtującego do których należą: śledzenie postępów kształcenia, tworzenie środowiska zachęcającego ucznia do pracy, stosowanie różnorodnych metod pracy, indywidualne podejście oraz angażowanie ucznia w proces uczenia się. Wymienione powyżej reguły związane są przede wszystkim z tradycyjnym ocenianiem szkolnym. Dopiero tzw. informacja zwrotna zmienia tradycyjny model oceniania w ocenianie kształtujące. Jest to przestrzeń, w której ocena spełnia czołowy cel: unowocześnia proces kształcenia (Black i in. 2006).

Ocenianie kształtujące- podstawy teoretyczne

Ocenianie kształtujące, jako termin „ewaluacja kształtująca” został wprowadzony do literatury specjalistycznej przez Michaela Scrivena. Zwrócił on uwagę na wykorzystywanie informacji o procesie uczenia się do ulepszania działań edukacyjnych. Pojęcie to rozwijało się i pogłębiało przez wiele lat. Benjamin Bloom podkreślił w ocenianiu rolę informacji, którą uzyskuje nauczyciel w procesie dydaktycznym. David Sadler wyeksponował znaczenie informacji dla ucznia w procesie kształcenia. Natomiast Paul Black i David Wiliam zaprezentowali przekonanie, iż zaangażowanie ucznia w kształcenie obejmuje nie tylko poznanie, ale także motywację (Scriven 1967, Bloom i in.1971, Sadler 1989, Black Wiliam 1998a). Tak rozumiane ocenianie kształtujące weszło do dydaktyki nie tylko w Polsce, ale także na całym świecie. Ocenianie kształtujące (formatywne) jest konstruktywne, wspierające i nastawione na skuteczność. Ocenianie sumujące (sumatywne) ma charakter całościowy i diagnostyczny. Różne rodzaje oceny pociągają za sobą odmienne efekty w procesie kształcenia (Szyling 2008, Niemierko 2010).

W wyniku przeplatania się dwóch obszarów oceniania pojawiały się wokół niego spory. Teoretyczne podstawy oceniania kształtującego stały się dla autorki publikacji inspiracją do ponownego rozważenia, co skrywa się pod tym pojęciem, w dobie zmian edukacyjnych. Stymulacją był także fakt braku spójnej teorii oceniania

kształtującego. Na bazie ankiety oraz bezpośrednich obserwacji procesu edukacji geograficznej powstała analiza, która może być podstawą do dalszych rozważań na temat oceniania kształtującego w kształceniu.

Pod koniec lat 60 XX wieku do literatury przedmiotu wprowadzono sumującą i kształtującą ocenę programów nauczania. Zróżnicowanie to zastosowano w ewaluacji, wykorzystując wyniki uczenia się do poprawiania procesu kształcenia. Na tej płaszczyźnie powstała koncepcja mastery learning, w Polsce znana, jako teoria pełnego przyswojenia (Brophy 2002). W cyklu zaplanowanym przez nauczyciela (nauczanie, sprawdzanie, ponowne nauczanie, ponowne sprawdzanie), ocenianie kształtujące daje informację zwrotną na temat opanowania określonych celów edukacyjnych. Zestawiając je z odpowiednimi standardami powstaje model osiągnięć ucznia. Realizacja kolejnych etapów może się odbywać tylko wtedy, gdy wszyscy uczniowie osiągną zaplanowane cele kształcenia. Teoria ta jest korzystna dla uczniów słabszych. Pomaga im osiągać wyższe wyniki nauczania i wpływa na wzmacnianie ich motywacji. Niestety ma małą użyteczność z perspektywy uczniów zdolniejszych. Nie dynamizuje procesu uczenia się i działa mało zachęcająco. Posiada również ograniczenia funkcjonalne, jest czasochłonna. Dużym postępowaniem w wykorzystywaniu tej teorii okazało się zastosowanie technologii informacyjnej.

Cały czas obserwuje się różnorodność kierunku przekształcania oceniania kształtującego. Jednym z nich jest przesunięcie z nauczyciela na ucznia tych działań, które dadzą mu możliwość samodzielnego systematyzowania i poprawiania uczenia się. Uczeń, otrzymując informację zwrotną, powinien umieć kontrolować swoją pracę. W taki sposób będzie mógł rozwijać własne schematy wiedzy. Nauczyciel powinien stworzyć taki model działania, który wykształci u ucznia samodzielność w interpretacji edukacyjnej. Taki wzorzec winien być układany dla konkretnego ucznia, czyli dopasowywany do indywidualnych potrzeb. To uczeń najlepiej zna swoje obszary badawcze i poznawcze. Wykorzystanie takiego modelu jest użyteczne w pracy z uczniem apatycznym (Brookhart 2009, Nicols i in. 2009).

W ocenianiu kształtującym istotne znaczenie posiada informacja zwrotna. Między ocenianiem a przebiegiem uczenia się ucznia jest sprzężenie zwrotne. Wyraża się ono powiązaniem uczenia się z informacją o jego przebiegu. Fundament w takim działaniu stanowi przekonanie o tym, że to uczeń podejmuje decyzję o możliwościach wykorzystywania wiadomości i umiejętności w dalszym kształceniu. Nauczyciel, który stosuje taki rodzaj oceniania powinien pamiętać, aby uzyskaną informację wykorzystywać w procesie dydaktycznym (Brookhart 2009).

Ocenianie kształtujące powoduje wytworzenie pewnych zasad pracy, które wpływają na proces kształcenia. Formułowanie celów uczenia się, obserwacja postępów uczniów, stosowanie zróżnicowanych metod nauczania, wieloaspektowe ocenianie i udzielanie informacji zwrotnej to części wpływające na pełne funkcjonowanie uczniów w procesie kształcenia. Elementem wyróżniającym ocenianie kształtujące jest informacja zwrotna, ale pozostałe składniki przyjmowane są za istotne dla konkretyzacji oceniania. Utracenie któregokolwiek z wymienionych wyżej ogniw w praktyce dydaktycznej nie sprzyja polepszeniu wyników kształcenia poszczególnych uczniów i całej społeczności klasowej.

Współczesne nurty oceniania kształtującego nastawione są na ucznia i jego działania. Ocenianie to winno polepszać efekty jego uczenia się, wpływać na motywację oraz zapewniać konstruktywne wskazówki dotyczące poprawy jego pracy.

Rozwój jednostki odbywa się pod wpływem bodźców zewnętrznych, przy wsparciu kompetentnego nauczyciela. W tym miejscu warto zaznaczyć, że nauczyciel musi pamiętać o poziomie wiedzy i dokonaniach ucznia. Liczy się aktualny i najbliższy rozwój ucznia. Dodatkowym atutem oceniania kształtującego jest organizacja warunków do uczenia się oraz precyzyjne określenie kryteriów sukcesu. Muszą one sprzyjać orientacji w działaniu oraz poprawiać błędy w myśleniu. Dlatego ważne są oddziaływania między uczestnikami nauczania, wśród których oprócz nauczyciela są jeszcze rówieśnicy. Uczeń ma szansę otrzymać informacje o otaczającym świecie, ale także o sobie (Bruner 2006).

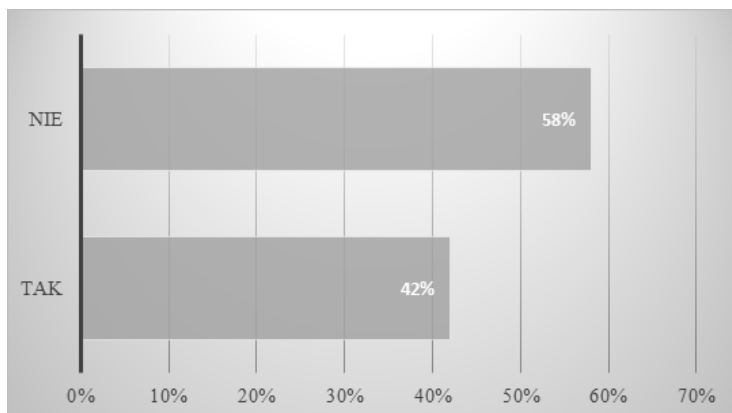
Ocenianie kształtujące w geografii – wyniki badań i dyskusja

Ocenianie oddziałuje na relacje między nauczycielami, uczniami i ich rodzicami. Tradycyjne ocenianie przyczynia się często do występowania niepokoju, niezyczliwości i podejrzliwości. W miejsce zaufania pojawia się manipulacja, a często i fikcja. Brak zrozumienia tematów lub niewiedza uczniów prowadzą do pozorowania i maskowania niedouczenia. Jako czynny nauczyciel – autorka spotkała się z takimi zachowaniami wśród uczniów.

W ocenianiu dominującą rolę odgrywa sumowanie, czyli sformułowanie informacji na temat przyswojenia wiedzy przez ucznia. Brakuje w nim takiej płaszczyzny, na której pojawiałyby się współzależne relacje między uczniem i nauczycielem. Takim łącznikiem w takim zakresie jest ocenianie kształtujące.

Wieloznaczność współczesnego oceniania skłoniła autorkę do przeprowadzenia w pierwszych dniach września 2018 roku ankiety wśród uczniów sześciu wybranych losowo szkół podstawowych w Krakowie. Badania ankietowe z wykorzystaniem kwestionariusza stworzono dla określonej grupy badawczej. Ankieta zawierała cztery pytania dotyczące systemu oceniania na lekcjach geografii, w tym trzy pierwsze były pytaniami zamkniętymi, a ostatnie pytaniem otwartym. Geografia jest to przedmiot, który w związku z reformą edukacji wrócił do programu nauczania szkoły podstawowej. Jego problematyka obejmuje takie zagadnienia, w których prócz wiedzy, ocenianiu podlegają także postawy, korelacja i widzenie otaczającego świata. Geografia daje nauczycielowi, ale także uczniom możliwość spojrzenia na ocenianie w inspirujący sposób.

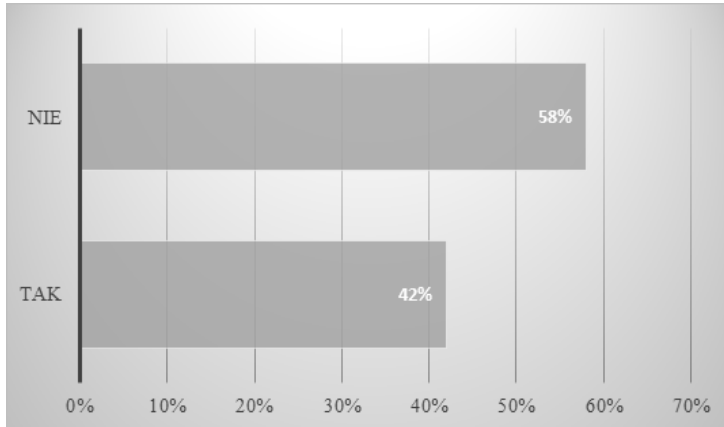
W badaniu uczestniczyło 160 uczniów z klasy VIII krakowskich szkół podstawowych. W grupie respondentów przeważali chłopcy (58% badanych), dziewczęta stanowiły 42% badanych. W pierwszym pytaniu zapytano respondentów o to, czy system ocen 1-6 jest satysfakcjonujący.

Ryc. 1. Czy system oceniania jest satysfakcjonujący?

Źródło: badania własne.

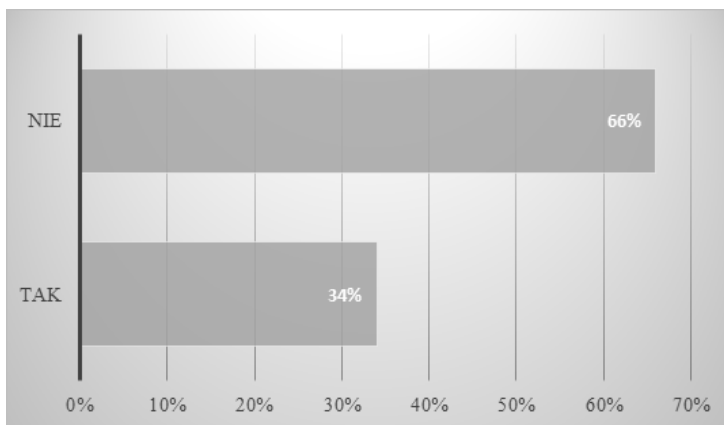
Dla 58% uczniów system ocen 1-6 okazał się niesatysfakcjonujący, a 42% badanych uznało ten system ocen za satysfakcjonujący. Co to oznacza w praktyce? Ocena ma służyć uczniowi i to jest jej podstawowa funkcja. Powinna być sprzężeniem zwrotnym, informującym ucznia o poziomie opanowanej wiedzy i umiejętności. Stanowi, zatem ważny informacyjno- motywacyjny element, dzięki któremu uczniowie mogą zwiększać swoją aktywność edukacyjną. Ocena pokazuje również, w jakim stopniu uczniowie wykorzystują swój potencjał i zdolności oraz predyspozycje edukacyjne. Obok wymiaru edukacyjnego pojawia się rozwojowe znaczenie oceny szkolnej (Brzezińska, Misióra 1998). System ocen sytuuje ucznia na skali, gdzie jest porównywany z innymi uczniami. By unikać zestawień, wprowadza się w ocenianie indywidualizację wymagań, która jest bardzo ważna w ocenianiu kształtującym. W geografii ocena powinna pomagać w dobrym organizowaniu pracy i wykorzystywaniu indywidualnych możliwości uczniów. W tradycyjnym ocenianiu na lekcjach geografii wartościuje się wiedzę ucznia. Wprowadzając na lekcji elementy oceniania kształtującego wykorzystuje się pełniej funkcję informacyjną oceny – przekazuje się uczniowi informacje o efektywności jego uczenia się za pomocą oceny.

Ryc. 2. Czy wiesz, co to jest ocenianie kształtujące?

Źródło: badania własne.

Pytanie drugie pokazuje, że uczniowie w większości nie wiedzą, co to jest ocenianie kształtujące. Być może jest to wynikiem tego, iż taki system oceniania wymaga zmiany organizacji procesu kształcenia, który jest akceptowany przez nauczycieli i uczniów. Tradycyjne ocenianie polega na wartościowaniu wiedzy ucznia. Przy ocenianiu kształtującym podstawową funkcją oceny jest informowanie, czyli przekazywanie uczniowi informacji o efektywności jego uczenia się. Dla nauczyciela tradycyjne ocenianie daje możliwość podjęcia oddziaływań dydaktycznych, które są dostosowane do aktualnych, indywidualnych i różnorodnych potrzeb ucznia (Bereźnicki 2007).

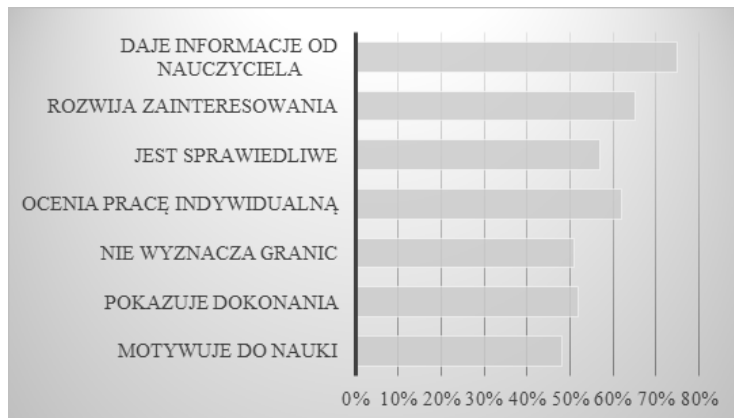

Ryc. 3. Czy na lekcjach geografii, spotkałeś się z ocenianiem kształtującym?

Źródło: badania własne.

Trzecie pytanie zawierało kwestię oceniania kształtującego na lekcjach geografii. Z powyższego wykresu widać, że geografowie rzadko stosują ten typ oceniania. Być może wynika to z przywiązania do tradycyjnego systemu oceniania, a może z

lęku przed czymś nowym. Ocenianie kształtujące bez wątpienia pomaga w tworzeniu spójnej lekcji i ustaleniu jej szczegółowych celów. Wspiera osiągnięcie zaplanowanych zamierzeń i poprawia relacje z uczniami.

Ryc. 4. Zalety oceniania kształtującego

Źródło: badania własne.

W ostatnim pytaniu poproszono uczniów, którzy spotkali się na lekcjach geografii z ocenianiem kształtującym (34% badanych) o wskazanie jego zalet. Podstawową wartością tego systemu okazała się informacja zwrotna od nauczyciela (75% badanych). Uczeń otrzymując komunikat, który dotyczy sugestii w poprawności wyników, ma możliwość zwrócenia uwagi na swoje błędy i ich poprawę. Jakość informacji zwrotnej ma wpływ na konkretne działania i postęp edukacyjny.

Kolejnymi zaletami oceniania kształtującego były: rozwijanie zainteresowań (65% ankietowanych), ocenianie pracy indywidualnej (62% badanych), jest sprawiedliwe (57% badanych), pokazuje dokonania (52% badanych), nie wyznacza granic (51% badanych) i motywuje do nauki (48% badanych). Wszystkie te wartości uświadamiają potrzebę wprowadzania takiego typu oceniania na lekcjach geografii i nie tylko. Porządkując swoje działania, uczeń planuje proces edukacyjny. Motywacja i indywidualny rozwój mają wpływ na zrozumienie sensu pracy i określenia drogi do osiągnięcia sukcesu. Uczeń staje się odpowiedzialny za własny rozwój i bierze za niego odpowiedzialność. Akceptując wymagania i umiając komunikować się z nauczycielem uczy się samodyscypliny.

Ocenianie kształtujące to takie prowadzenie procesu kształcenia, aby w pełni służył rozwojowi ucznia. Tworząc różnorodne działania związane z ocenianiem, nauczyciel wpływa na indywidualny rozwój ucznia. Uczeń i nauczyciel nastawieni są na proces sprzyjający wzrostowi, a nie na wynik (Stróżyński 2010).

Wnioski

Ocenianie kształtujące wpływa na kształtowanie ucznia i pomaga mu niezależnie i z pomocą nauczyciela osiągać określone umiejętności i zdobywać wiedzę geograficzną. Uwzględniając wszystkie jego ogniwa, można tak budować proces kształcenia, aby uczniowie doświadczali i działali w sposób odpowiedzialny i przynoszący rezultaty. Stosowanie tego typu oceniania może spowodować współpracę ucznia i nauczyciela w obszarze postępów edukacyjnych. Rozwiązaniem XXI wieku jest między innymi ocena kształtująca, która jest elementem stymulującym narrację edukacyjną. Oczywiście ocena ta nie ma przygotowanych rozwiązań, ale pobudza do poznawania i poszukiwania rozwiązań. Jej podstawową koncepcją jest uczenie, rozwijanie i aktywizowanie uczniów. Współcześnie ważne jest, aby uczeń umiał się uczyć i samodzielnie poszukiwał odpowiedzi na nurtujące go pytania. Taka postawa powoduje szczerłość wobec ucznia i nauczyciela. Mocno zmienia się rola pedagoga z mówiącego „do”, na mówiącego „z” (Cardinet 1989).

Ocenianie kształtujące w geografii uczy łatwości dostosowywania się do danych warunków i mobilizuje do działania. Pobudza otwartość i wychodzi poza schematy, zachęcając do rozmowy. W dialogu ważną przesłanką jest wyjście do drugiego człowieka. W ten sposób szkoła staje się miejscem tworzenia zróżnicowanej społeczności, nastawionej na progres. Szczególnie w nauczaniu geografii ważne jest pobudzenie ciekawości światem oraz szukanie jego odmienności. Różnorodność środowiska naturalnego powinna uaktywniać i dynamizować proces geograficznego nauczania, w którym ocenianie kształtujące jest inspirującą szansą na lepsze nauczanie.

Podsumowując, warto zwrócić uwagę na wiele korzyści, które płyną z zastosowania w edukacji geograficznej oceniania kształtującego. Na pewno jest to ocenianie ciągłe, pomagające identyfikować braki i stopniowo je eliminować. Ocenianie jest integralnym elementem procesu kształcenia i pokazuje, gdzie w tym procesie jest uczeń. Nauczyciel koncentruje się na uczeniu się uczniów. Zmienia się kierunek myślenia nauczyciela o uczeniu. Tworzenie sytuacji, w których uczniowie skuteczniej się uczą, mobilizuje ich do większego wysiłku. W ocenianiu kształtującym nauczyciel i uczeń stają się partnerami, czyli zmieniają się ich relacje. Uczniowie zaczynają widzieć w nauczycielu osobę, która wspiera ich w osiągnięciu sukcesów edukacyjnych (Sterna 2014).

Literatura/References

- Bereźnicki F. (2007). *Podstawy dydaktyki*. Oficyna Wydawnicza Impuls: Kraków.
- Black P., Harrison Ch., Lee C., Marshall B., William D. (2006). *Jak oceniać, aby uczyć*. „Biblioteka Akademii SUS”, Warszawa: Civitas.
- Black P., Wiliam D. (1998a). Assessment and Classroom Learning. [w]: *Assessment In Education: Principles, Policy & Practice*, nr 5/1, 7–74.
- Bloom B. S., Hastings J. T., Madaus G. F. (1971). *Handbook on Formative And Summative Evaluation of Student Learning*. New York: McGraw-Hill.
- Brookhart S. (2009). *Editorial, Educational Measurement: Issues and Practices*. No. 1.
- Brophy J. (2002). *Motywowanie uczniów do nauki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Bruner J. (2006). *Kultura edukacji*. Kraków: Universitas. Brzezińska A. i Misiorna E. (1998). *Ocenianie opisowe w edukacji wczesnoszkolnej*. Poznań
- Cardinet, J. (1989). Evaluer sans juger. [w:] *Revue Francaise de Pedagogie*. nr 88, 41–52.
- Encyklopedia Pedagogiczna. (1997). (red). W. Pomykało. Warszawa: Fundacja „Innowacja”, 463.
- Legendre R. (1993). *Dictionnaire actuel de l'Education*. Montreal: Guerin.
- Nicols P.D., Meyers J.L., Burling K.S. (2009). *A Framework for Evaluating and Planning Assessments Intended to Improve Student Achievement*. Educational Measurement: Issues and Practices, No. 3.
- Niemierko N. (2010). Między prawdą a skutecznością – perspektywy oceniania szkolnego, [w:] B. Niemierko, M. K. Szmiigel (red.), *Teraźniejszość i przyszłość oceniania szkolnego. Teraźniejszość i przyszłość oceniania kształtującego*, Kraków: GRUPA TOMAMI.
- Sadler R. (1989). Formative Assessment and the Design of Instructional Systems. [w:] *Instructional Science*, nr 18, 119–144.
- Sadoń- Osowiecka T. (2010). Funkcje oceniania według studentów- przyszłych nauczycieli geografii. Refleksje dydaktyka przedmiotowego, [w:] *Teraźniejszość i przyszłość oceniania szkolnego*, Uniwersytet Gdański, 589–594
- Scriven M. (1967). The Methodology of Evaluation. [w:] R. Tyler, R. M. Gagne, M. Scriven, (red.), *Perspectives of Curriculum Evaluation*. Chicago: Rand Mac Nally, 39–83.
- Sterna D. (2014). *Uczę (się) w szkole*. Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej.
- Stróżyński K. (2010). Ocenianie kształtujące w polskiej szkole, [w:] B. Niemierko, M. K. Szmiigel (red.), *Teraźniejszość i przyszłość oceniania szkolnego. Teraźniejszość i przyszłość oceniania kształtującego*, Kraków: GRUPA TOMAMI.
- Szyling G. (2008). Strategia przejścia czy przetrwania? Czyli dokąd zmierza ocenianie szkolne, [w:] D. Klus-Stańska (red.), *Dokąd zmierza polska szkoła?*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie ŻAK.

Notka biograficzna o autorze: mgr, doktorantka, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Instytutu Geografii. Swoje zainteresowania skierowała w stronę prowadzenia badań naukowych dotyczących przestrzeni w geografii, szczególnie tych wykorzystywanych przez człowieka. Tam gdzie funkcjonują ludzie, powstają przestrzeni związane z ich działalnością. Kształtowanie i wpływanie na wygląd określonego miejsca jest wpisane w aktywność człowieka.

Biographical note of author: M.Sc., Ph.D. candidate, Pedagogical University of Cracow, Institute of Geography. She turned her interest towards conducting scientific research on space in geography, especially those used by man. Where people function, spaces are created related to their activities. Shaping and influencing the appearance of a specific place is inscribed in human activity.

adres/address:

Instytut Geografii
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie,
ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, Polska
e-mail: m.borgiasz@gmail.com